

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΩΔΕΙΟ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ

«Η χορωδιακή μουσική της Νέας
σχολής της Βιέννης»

Εργασία για το μάθημα της χορωδίας

Αναστασία Γομάτου

ΑΘΗΝΑ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2021

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	2
1 Ιστορικά στοιχεία	3
1.1 Η πορεία προς τον Εξπρεσιονισμό.	3
1.2 Βιογραφικά στοιχεία των συνθετών της Νέας σχολής της Βιέννης.	4
2 Χορωδιακή Μουσική	7
2.1 Τονική Μουσική	7
2.2 Ατονική μουσική	10
2.3 Δωδεκαφθογγική μουσική	12
3 Συνοπτική Εργογραφία	15
Πηγές - Βιβλιογραφία	17

Εισαγωγή

Βρισκόμαστε στις αρχές του 20ου αιώνα, όταν δημιουργείται ένα νέο κίνημα στην κλασική μουσική, το κίνημα του εξπρεσιονισμού, με κύριο εκφραστή τον Arnold Schönberg (1874-1951) και τους μαθητές του Alban Berg (1885-1935) και Anton Webern (1883-1945). Οι τρεις αυτοί συνθέτες συναποτελούν τη Νέα σχολή της Βιέννης - ή αλλιώς Δεύτερη σχολή της Βιέννης - όρος που χρησιμοποιείται για να τους διακρίνει από την Πρώτη σχολή της Βιέννης, η οποία αναφέρεται στους Haydn, Mozart, Beethoven και ενίοτε Schubert.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει τη χορωδιακή μουσική των συνθετών της Νέας σχολής της Βιέννης και να εξετάσει τα κύρια χαρακτηριστικά της. Για να αναλύσουμε όμως τη μουσική των συνθετών αυτών, στο Κεφάλαιο 1 θα κάνουμε μια σύντομη ιστορική αναδρομή που θα μας οδηγήσει στη δημιουργία του κινήματος του εξπρεσιονισμού, το οποίο και εξέφραζαν καθώς και θα αναφέρουμε βιογραφικά στοιχεία των συνθετών που θα μας βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση της μουσικής τους.

Έπειτα, στο Κεφάλαιο 2 θα παρουσιάσουμε ορισμένα χορωδιακά έργα των τριών συνθετών της Νέας Σχολής της Βιέννης και θα δούμε βασικά χαρακτηριστικά των έργων αυτών.

Τέλος, στο Κεφάλαιο 3 θα κάνουμε μία προσπάθεια να συγκεντρώσουμε τα χορωδιακά έργα των συνθετών αυτών και να τα κατατάξουμε με βάση τη μουσική γραφή τους.

Κεφάλαιο 1

Ιστορικά στοιχεία

1.1 Η πορεία προς τον Εξπρεσιονισμό.

Με στόχο να φτάσουμε στη δημιουργία της Νέας σχολής της Βιέννης, θα εξετάσουμε αρχικά τις συνθήκες της εποχής.

Οι κοινωνικές και πολιτικές ανακατατάξεις που ακολούθησαν τη Γαλλική Επανάσταση αποτέλεσαν το γόνιμο έδαφος για τη γέννηση του Ρομαντισμού. Το Ρομαντικό ύφος, που επικράτησε στη δυτική τέχνη κατά τον 19ο αιώνα, χαρακτηρίζεται από το υπερβολικό συναίσθημα, τις έντονες αντιθέσεις, τη νοσταλγία καθώς και τη θλίψη και απαισιοδοξία - πράγμα που είναι λογικό αν σκεφτούμε το κλίμα της εποχής εκείνης.

Στα τέλη του 19ου αιώνα δημιουργείται στη Γαλλία το κίνημα του Ιμπρεσιονισμού, το οποίο είναι βαθιά επηρεασμένο από το Ρομαντισμό, ωστόσο εισάγει καινοτομίες. Ο Ιμπρεσιονισμός μετατοπίζει το κέντρο βάρους της τέχνης από τον άνθρωπο στη φύση. Οι ιμπρεσιονιστές συνθέτες αποκλίνουν από το σύστημα μείζονας-ελάσσονας που επικρατούσε, αρχίζουν να χρησιμοποιούν τη διαφωνία απαλλάσσοντάς την από την αναγκαιότητα της λύσης και χρησιμοποιούν παράλληλη αρμονική κίνηση, κάτι που ήταν απαγορευμένο μέχρι πρότινος. Ο Ιμπρεσιονισμός έχει χαρακτηριστεί ως μία εξέγερση εναντίον της ρομαντικής παράδοσης, ωστόσο πιστεύεται εντέλει ότι προεκτείνει τις βασικές τάσεις του ρομαντικού κινήματος - είναι στην ουσία ο γαλλικός κλάδος του ρομαντισμού.

Στις αρχές του 20ου αιώνα, οι καλλιτέχνες προσπαθούν να απορρίψουν την καταπιστική κληρονομιά του 19ου αιώνα που επιδιώκει την υπερεκλέπτυνση της τέχνης. Παρατηρείται λοιπόν για ακόμη μία φορά στην ιστορία της τέχνης η ανάγκη να ξεφύγει από τις νόρμες του παρελθόντος. Ο γερμανικός Εξπρεσιονισμός διαμορφώνεται πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο ως απάντηση στο γαλλικό Ιμπρεσιονισμό. Όπως και ο Ιμπρεσιονισμός έτσι και ο Εξπρεσιονισμός έχει αφετηρία τη ζωγραφική. Οι εξπρεσιονιστές ζωγράφοι σε αντίθεση με τους ιμπρεσιονιστές οι οποίοι στηρίζονταν στη θαυμή απεικόνιση της φύσης και της καθημερινής ζωής, στρέφονται στην έντονη έκφραση και την απεικόνιση της πνευματικής πραγματικότητας. Χρησιμοποιούν έντονα χρώματα και αντλούν θέματα από το υποσυνείδητο, με σκοπό να εκφράσουν τον εσωτερικό τους κόσμο και να φέρουν στην επιφάνεια ανεξερεύνητες περιοχές της ψυχής.

Στη μουσική, το εξπρεσιονιστικό κίνημα εκφράζεται από τον Arnold Schönberg

και τους οπαδούς του, ενώ προωθείται περισσότερο από τους προικισμένους του μαθητές, Alban Berg και Anton Webern. Έτσι, με αφετηρία τους τρεις αυτούς συνθέτες φτάνουμε στη γέννηση της Νέας σχολής της Βιέννης, η οποία εισάγει πολλές καινοτόμες τεχνικές στη μουσική σύνθεση, όπως είναι η ατονική μουσική καθώς και η χρήση του δωδεκαφθογγικού συστήματος.

1.2 Βιογραφικά στοιχεία των συνθετών της Νέας σχολής της Βιέννης.

Arnold Schönberg

Ο Arnold Schönberg γεννήθηκε στη Βιέννη το 1874 από γονείς χωρίς μουσικές γνώσεις, οι οποίοι όμως - όπως η πλειοψηφία των Αυστριακών εκείνη την εποχή - εκτιμούσαν ιδιαίτερα τη μουσική. Υπήρχαν ωστόσο δύο επαγγελματίες τραγουδιστές στην οικογένειά του, ο αδερφός του Heinrich Schönberg και ο ξάδερφός του Hans Nachod - ο οποίος ως χαρισματικός τενόρος ήταν ο πρώτος που τραγούδησε το ρόλο του Waldemar στο έργο του Schönberg "Gurre-lieder".¹

Ο Schönberg άρχισε να μελετά βιολί στα οκτώ του χρόνια ενώ πολύ σύντομα έκανε τις πρώτες του συνθετικές απόπειρες συνθέτοντας κομμάτια για δύο βιολιά, τα οποία ερμήνευε με τον καθηγητή του. Μετά από λίγο καιρό άρχισε να γράφει τρία για δύο βιολιά και βιόλα ενώ στη συνέχεια, επηρεαζόμενος από τη συνάντησή του με τον Αυστριακό μουσικό Oskar Adler, άρχισε να συνθέτει κουαρτέτα εγχόρδων.

Ο θάνατος του πατέρα του το 1890 τον ώθησε να εργαστεί ως τραπεζικός υπάλληλος. Την περίοδο αυτή γνώρισε τον Alexander von Zemlinsky έναν ανερχόμενο νέο μαέστρο και συνθέτη της εποχής. Μέσω εκείνου εισάγεται στη μουσική ελίτ της Βιέννης και υπό την καθοδήγησή του, συνθέτει το 1897 το πρώτο έργο του που παρουσιάστηκε δημοσίως, το κουαρτέτο εγχόρδων σε Ρε Μείζονα.

Ένα μεγάλο βήμα στην καριέρα του έγινε το 1899 όταν συνέθεσε το έργο προγραμματικής μουσικής για σεξτέτο εγχόρδων «Verklärte Nacht» (Εξαύλωμένη Νύχτα), Op.4, βασισμένο στο ομώνυμο ποίημα του Richard Dehmel. Το έργο αποτελεί ένα από τα διασημότερα έργα της πρώτης περιόδου του Schönberg ωστόσο λόγω της ιδιαίτερα χρωματικής αρμονίας και της χρήσης της «ανύπαρκτης» και άρα «απαγορευμένης» για την εποχή ανεστραμμένης ενάτης δέχθηκε αρκετή αρνητική κριτική και σταμάτησε να παρουσιάζεται μέχρι το 1903. Η πρώτη περίοδος του Schönberg η οποία διαρκεί μέχρι το 1908 περίπου χαρακτηρίζεται ως «Μεταβαγκνερικός ρομαντισμός» και αποτελείται από έργα μέσα στα όρια της τονικότητας.

Η δεύτερη περίοδος του Schönberg, από το 1908 έως το 1920, χαρακτηρίζεται από τον ατονικό εξπρεσιονισμό και συχνά ονομάζεται «ελεύθερη ατονικότητα». Κατα

¹«Θα αναφερθούμε στο έργο αυτό στην παράγραφο 2.1»

την περίοδο αυτή εγκαταλείπει τη διάκριση ανάμεσα στη συμφωνία και τη διαφωνία καθώς και την έννοια της αφηγηριακής κύριας τονικότητας. Ένα πολύ γνωστό έργο της περιόδου είναι το «Pierrot Lunaire» (Φεγγαρίσιος Πιερότος), Op.21, το οποίο συνέθεσε το 1912.

Περί το 1920 αρχίζει η τρίτη περίοδος του Schönberg, η λεγόμενη «Δωδεκαφθογγική περίοδος», καθώς είναι εκείνη κατά την οποία αναπτύσσει τη δωδεκαφθογγική μέθοδο. Με βάση τη μέθοδο αυτή ο συνθέτης έχει ως δομικό υλικό μία σειρά από δώδεκα φθόγγους οι οποίοι είναι ισότιμοι μεταξύ τους και δεν υπερισχύει κάποιος έναντι των υπολοίπων ώστε να δημιουργηθεί ένα τονικό κέντρο. Στόχος της μεθόδου είναι στην ουσία να οργανώσει την ατονικότητα. Διάσημο έργο της περιόδου είναι οι «Παραλλαγές για ορχήστρα», Op.31, που γράφτηκε στο διάστημα 1926 με 1928.

Ως Εβραίος συνθέτης, είχε μπει στο στόχαστρο του ναζιστικού κόμματος και με την άνοδο του Hitler στην εξουσία το 1933 αναγκάζεται να διαφύγει στις ΗΠΑ. Εκεί διδάσκει στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια στο Λος Άντζελες ενώ παράλληλα συνεχίζει να συνθέτει έως το θάνατό του το 1951. Η τέταρτη αυτή και τελευταία περίοδος ονομάζεται αμερικανική φάση και οδηγεί τη δωδεκαφθογγική μέθοδο σε βαθύτερα στάδια εκλέπτυνσης. Γνωστό έργο της περιόδου είναι η καντάτα «A Survivor from Warsaw» (Ένας Επιζών από τη Βαρσοβία), Op.46.

Alban Berg

Ο Alban Berg γεννήθηκε το 1885 στη Βιέννη και ως παιδί η προσοχή του ήταν στραμμένη περισσότερο στη λογοτεχνία, παρά στη μουσική. Περίπου στα 15 του χρόνια άρχισε να μαθαίνει μόνος του μουσική οπότε και έκανε τις πρώτες του συνθετικές απόπειρες. Μέχρι να γίνει μαθητής του Schönberg το 1904, από τον οποίο διδάχθηκε μουσική θεωρία, αρμονία και αντίστοιξη, δεν είχε αποκτήσει επίσημη μουσική εκπαίδευση. Το 1907 άρχισε μαθήματα σύνθεσης κατά τα οποία έγραψε πέντε προσχέδια για σονάτες για πιάνο αλλά και τραγούδια.

Από τα διασημότερα έργα του είναι η όπερα «Wozzeck» η οποία γράφτηκε στο διάστημα 1914 και 1922, ενώ παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 1925. Το μεγαλύτερο μέρος της όπερας ακολουθεί το ατονικό-εξπρεσιονιστικό ιδίωμα ωστόσο δεν αποκόβεται τελείως από την τονική παράδοση. Στο σύνολο της εργογραφίας του ακολουθεί τη δωδεκαφθογγική μέθοδο του δασκάλου του, την οποία όμως καταφέρνει να συνδυάσει με το ρομαντικό λυρισμό.

Ως μαθητής του Schönberg είχε μπει και ο ίδιος στο στόχαστρο του ναζιστικού κόμματος οπότε οι συνθήκες ζωής και εργασίας είχαν γίνει ιδιαίτερα δύσκολες για τον Berg από το 1930 και μετά. Τα χρόνια εκείνα δούλεψε κυρίως την ημιτελή του όπερα «Lulu» και το Κοντσέρτο για βιολί, το οποίο ολοκλήρωσε το 1935 ενώ απεβίωσε

Ξαφνικά το ίδιο έτος λόγω δηλητηρίασης στο αίμα.

Anton Webern

Ο Anton Webern γεννήθηκε στη Βιέννη το 1883. Η μητέρα του ήταν ικανή πιανίστρια και αναγνωρισμένη τραγουδίστρια γεγονός που μπορεί να συνδεθεί με την πορεία του μελλοντικού συνθέτη. Το 1901, στα 21 του χρόνια συνάντησε τον Schönberg και μαζί με τον Berg σχημάτισαν τον πυρήνα της ομάδας των μαθητών που περιστοίχισαν το δάσκαλο.

Ο Webern αποκόβεται περισσότερο από το τονικό παρελθόν σε σχέση με τους υπόλοιπους συνθέτες της σχολής. Στις συνθέσεις του εντάσσει ασυνήθιστους συνδυασμούς οργάνων, τα οποία χρησιμοποιούνται συχνά στις ακραίες περιοχές τους. Το πρώτο του κομμάτι μετά τις σπουδές του είναι η Πασακάλια για Ορχήστρα, Op.1, το οποίο είναι σε μεταρομαντικό στυλ.

Στα ώριμα έργα του χρησιμοποιεί τη δωδεκαφθογγική μέθοδο με πολλή αυστηρότητα αλλά την επεκτείνει κιόλας θέλοντας να προσθέσει και άλλες παραμέτρους εκτός από το τονικό ύψος κάθε φθόγγου. Για παράδειγμα συμπεριλαμβάνει το ρυθμό και την ένταση. Έτσι οδηγείται στον απόλυτο έλεγχο του ηχητικού υλικού, δηλαδή στον ολικό σειραϊσμό.

Κεφάλαιο 2

Χορωδιακή Μουσική

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούμε σε ορισμένα αντιπροσωπευτικά χορωδιακά έργα των συνθετών της Νέας Σχολής της Βιέννης.

2.1 Τονική Μουσική

1. Arnold Schönberg-Gurre-lieder

Το Gurre-lieder (Γκουρελήντερ) είναι μία καντάτα για πέντε τραγουδιστές, ομιλητή, χορωδία και μεγάλη ορχήστρα, το κείμενο της οποίας είναι βασισμένο σε ποιήματα του Δανού συγγραφέα και ποιητή Jens Peter Jacobsen. Ο Schönberg δούλεψε το Gurre-lieder από το 1900 έως το 1903 αλλά το ολοκλήρωσε το 1910.

Το έργο είναι γραμμένο σε μεταρομαντικό στυλ, βαθιά επηρεασμένο από τη μουσική του Wagner και ανήκει στην πρώτη περίοδο του Schönberg.

Ο τίτλος σημαίνει «Τραγούδια του Gurre» (εκ των Gurre και του γερμανικού lieder που σημαίνει τραγούδια) και αναφέρεται στο κάστρο Gurre στη Δανία, μέρος που φιλοξενεί το μεσαιωνικό θρύλο του βασιλιά Waldemar Atterdag και της ερωμένης του Tove η οποία σύμφωνα με το θρύλο δολοφονήθηκε από τη Βασίλισσα Helvig.

Η καντάτα χωρίζεται σε τρία μέρη. Το θέμα του πρώτου μέρους είναι η αγάπη του Waldemar για την Tove και η θλίψη του για το θάνατό της. Το δεύτερο-σύντομο- μέρος αποτελείται από ένα τραγούδι στο οποίο ο καταρρακωμένος Waldemar κατηγορεί το Θεό για το θάνατο της αγαπημένης του. Στο τρίτο μέρος ο Waldemar καλεί τους πεθαμένους υπηρέτες του από τους τάφους. Τα «φαντάσματα» πλέον περιπλανούνται οργισμένα στο κάστρο -σκηνή που αναπαρίσταται από την ανδρική χορωδία- ώσπου οδηγούνται από το φως του ήλιου πίσω στον ύπνο του θανάτου. Καταλήγουμε σε ένα μεγαλειώδες φινάλε, το οποίο μας δίνει την αίσθηση της κάθαρσης με τη μικτή χορωδία να τραγουδάει το «Seht die Sonne» (Behold the sun!/Ιδού ο ήλιος!). Θα μπορούσε κανείς να ακούσει το τελευταίο μέρος στον παρακάτω σύνδεσμο.

<https://www.youtube.com/watch?v=-lrxqTzS7yw>

Seht die Sonne farbenfroh am
Himmelssaum
östlich grüßt ihr Morgentraum.
Lächelnd kommt sie aufgestiegen
Aus der Fluten der Nacht,
läßt von lichter Stirne fliegen
Strahlenlockenpracht.

Behold the sun!
Bright, on the margin of the sky,
morning dreams greet her in the East!
Smiling, she rises
out of the night-tides,
from her radiant brow there streams
the splendor of her locks of light!

Το καταληκτικό αυτό κομμάτι είναι στην ουσία ένας ύμνος προς τον ήλιο. Μας περιγράφει το ξύπνημα της φύσης ένα καλοκαιρινό πρωινό. Σκοπός του είναι να μας κάνει να δούμε από μία άλλη οπτική γωνία την ιστορία που έχει ήδη ειπωθεί - μία ιστορία που ανήκει στο σκοτάδι της νύχτας και που στο λαμπερό φως της μέρας φαίνεται να απομακρύνεται από την πραγματικότητα.

2. Arnold Schönberg - «Friede auf Erden» (Peace on Earth), Op.13

Το Friede auf Erden (Ειρήνη στη Γη) είναι ένας κανόνας θρησκευτικού περιεχομένου και αποτελεί το τελευταίο τονικό έργο που συνέθεσε ο Schönberg. Γράφτηκε το 1907 προορισμένο να τραγουδιέται ακαπέλλα από μικτή χορωδία, με τη σημείωση ότι μόνο στην περίπτωση που η χορωδία αποτύγχανε να το ερμηνεύσει σωστά θα μπορούσε να προστεθεί συνοδεία. Στην πραγματικότητα ο Schönberg συνέθεσε μία ορχηστρική συνοδεία ειδικά για την πρεμιέρα του έργου το 1911, τονίζοντας βέβαια ότι δεν θα πρεπε να θεωρείται αναγκαίο μέρος του.

Το κείμενο του έργου είναι του Conrad Ferdinand Meyer. Η πρώτη στροφή περιγράφει τη γέννηση του Ιησού, η δεύτερη την αιματοχυσία του πολέμου, η τρίτη επιστρέφει στην ιδέα της ειρήνης και η τέταρτη και τελευταία στροφή κλείνει το έργο με το όνειρο για την επικράτηση μιας παραδεισένιας ειρήνης.

Από τη μουσική σκοπιά το έργο αυτό αποτελεί έναν από τους δυσκολότερους χορωδιακούς κανόνες. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο άργησε τόσα χρόνια να πραγματοποιηθεί η πρεμιέρα του. Η εναλλαγή της συμφωνίας και της διαφωνίας, της ομοφωνίας και της πολυφωνίας θέλουν να αναδείξουν την αντίθεση μεταξύ της πραγματικής και της ιδεαλιστικής ειρήνης. Θα μπορούσε κανείς να ακούσει το έργο στον παρακάτω σύνδεσμο.

<https://www.youtube.com/watch?v=ZJ3PLCni5Pk>

Ας εξετάσουμε τους στίχους και τη μουσική της πρώτης στροφής.

Da die Hirten ihre Herde
Ließen und des Engles Worte
Trugen durch die niedre Pforte
Zu der Mutter mit dem Kind,
Fuhr das himmlische Gesind
Fort im Sternenraum zu singen,
Fuhr der Himmel fort zu klingen:
“Friede, Friede! auf der Erde!”

When the shepherds left their flocks,
And conveyed the angel's words
Through the low doorway
To the mother with the child,
The heavenly throng continued
To sing in the firmament,
Heaven continued to sound:
“Peace, peace on earth!”

Sopran. *pp* Da die Hir-ten ih-re Her-de lie-Ben und des
Alt. *pp* Da die Hir-ten ih-re Her-de lie-Ben und des Eng-els
Tenor. *pp* Da die Hir-ten ih-re Her-de lie-Ben
Baß. *pp* Da die Hir-ten ih-re Her-de lie-Ben

Engels Wor-te tru-gen durch die nied-re Pfor-te zu der
Wor-te tru-gen durch die nied-re Pfor-te zu der Mutter und dem Kind,
und des Eng-els Wor-te tru-gen durch die niedre Pfor-te zu der Mutter
und des Eng-els Wor-te tru-gen durch die niedre Pfor-te zu der Mutter

Το κομμάτι ξεκινάει με ένα pianissimo που μας δημιουργεί κατανυκτικό και μυστηριακό κλίμα. Στους πρώτους τέσσερις στίχους αναπτύσσεται ένας κανόνας σε Ρε Ελάσσονα που είναι η κύρια τονικότητα του κομματιού. Ξεκινάει ο τενόρος και αμέσως μετά οι γυναικείες φωνές. Στο δεύτερο μέτρο μπαίνει ο μπάσσος που κινείται με τρόπο παρόμοιο της σοπράνο. Οι υπόλοιποι τέσσερις στίχοι της πρώτης στροφής είναι πάνω σε έναν κανόνα σε Λα Μείζονα. Η εναλλαγή μείζονα-ελάσσονα μας αναδεικνύει επίσης την αντίθεση που περιγράψαμε παραπάνω. Η στροφή καταλήγει με τις φωνές συγχρονισμένες να τραγουδούν τον κύριο στίχο του κομματιού “Peace, peace on earth!”.

Για το έργο αυτό ο Schönberg έχει σχολιάσει πως ήταν μία «ψευδαίσθηση για μικτή χορωδία, μία ψευδαίσθηση, η οποία όπως γνωρίζω σήμερα, δημιουργήθηκε πιστεύοντας, το 1906, όταν τη συνέθεσα, ότι η απόλυτη αρμονία ανάμεσα στα ανθρώπινα πλάσματα θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή».

2.2 Ατονική μουσική

1. Anton Webern-«Entflieht auf leichten Kähnen»

Το έργο αυτό αποτελεί το πρώτο χορωδιακό έργο του Webern και το συνέθεσε το 1908, το ίδιο έτος που συνέθεσε και την Πασακάλια για ορχήστρα. Και τα δύο έργα θεωρούνται ατονικά. Συγκεκριμένα στο Entflieht auf leichten Kähnen, ο Webern χρησιμοποιεί οπλισμό (τη φα δίσση), ωστόσο η μουσική του κομματιού δεν έχει ιδιαίτερη σχέση ούτε με τη Σολ Μείζονα ούτε με τη Μι Ελάσσονα.

Ο Webern έγραψε το κομμάτι αυτό για ακαπέλα χορωδία, ωστόσο ο ίδιος το 1914 συνέθεσε μία συνοδεία από βιολί, βιόλα, τσέλλο, αρμόνιο και πιάνο. Το ποίημα του κομματιού είναι του Stefan George ο οποίος έγινε ο αγαπημένος ποιητής του Webern.

Θα μπορούσε κανείς να ακούσει το κομμάτι στον παρακάτω σύνδεσμο

https://www.youtube.com/watch?v=xWqzPwzCQ_c

Το ποίημα αποτελείται από 3 στροφές των τεσσάρων στίχων, οπότε ο Webern ακολουθώντας τη μορφή αυτή, γράφει τρία συνδεδεμένα μέρη. Ξεκινάει με μία ήσυχη -σε pianissimo- ανοδική μελωδική γραμμή όπου συντελείται ένα κρεσέντο. Σταδιακά, η πολυφωνία γίνεται πιο χρωματική και πυκνή και δημιουργείται ένα είδος κανόνα ανάμεσα στις γυναικείες και ανδρικές φωνές. Έπειτα από μια μικρή παύση, στο τρίτο και τελευταίο μέρος η χορωδία τραγουδά το στίχο "stille trauer" (σιωπηλή θλίψη). Το νόημα του στίχου αυτού αποτυπώνεται από τη χορωδία με ένα μεγάλο ριτενούτο σε pianississimo με το οποίο κλείνει το κομμάτι.

Όπως παρατηρούμε και στην παρακάτω εικόνα, οι τρίτες που τραγουδούν οι γυναικείες φωνές και οι έκτες που τραγουδούν οι ανδρικές, είναι σύμφωνες. Ωστόσο, κινούνται ελεύθερα χρωματικά ώστε να μην υπάρξει τονικό κέντρο. Επιπλέον, για να σιγουρευτεί ότι δεν θα υπάρξει τονικότητα ο Webern βάζει τις ανδρικές φωνές να τραγουδήσουν την ίδια μουσική με των γυναικείων αλλά ένα

μέτρο αργότερα. Έτσι, καταφέρνει να κάνει την αντίστοιξη κινητήρια δύναμη του κομματιού και όχι την τονικότητα.

Soprano
Alto

Ent-flieht auf leich-ten Käh-nen be-rausch-ten Son-nen-wel-ten dass im-mer mild-re

Tenor
Bass

Ent-flieht auf leich-ten Käh-nen be-rausch-ten Son-nen-wel-ten dass

en-gel-ten, Seht

Trä-nen, dass im-mer mild-re Trä-nen euch eu-re Flucht ent-gel-ten, Seht die-sen

im-mer mild-re Trä-nen, dass im-mer mild-re Trä-nen euch eu-re Flucht ent-gel-ten,

Παραδόξως, το κομμάτι τελειώνει με Σολ μείζονα συγχορδία, η οποία όμως μας ακούγεται διάφωνη, καθώς δεν είμαστε προετοιμασμένοι στα προηγούμενα μέτρα να ακούσουμε τη Σολ μείζονα, η οποία ανήκει και στην τονικότητα που υποδεικνύει ο σπλισμός. Το Entflieht auf leichten Kähnen είναι ένα σπάνιο παράδειγμα σύνθεσης το οποίο καταλήγει σε μείζονα συγχορδία που ακούγεται διάφωνη επειδή ουσιαστικά δεν συνάδει με τη λογική του κομματιού.

2.3 Δωδεκαφθογγική μουσική

1. Anton Webern-«Zwei Lieder»,Op.19

Το έργο του Webern «Zwei Lieder»,(Δύο τραγούδια),Op.19 είναι ένα από τα λιγότερα γνωστά έργα του συνθέτη ωστόσο κατέχει πολύ σημαντική θέση στην εργογραφία του. Το έγραψε στο διάστημα 1925-1926 και του πήρε συνολικά περίπου 10 μήνες για να ολοκληρωθεί, ένα αρκετά μεγάλο διάστημα για ένα κομμάτι διάρκειας δύο λεπτών.

Είναι το πρώτο χορωδιακό έργο που συνθέτει μετά από το Op.2 και είναι γραμμένο για μικτή χορωδία, τσελέστα, κιθάρα, βιολί, κλαρινέτο και μπάσο κλαρινέτο. Το έργο αυτό σηματοδοτεί την έναρξη της δωδεκαφθογγικής περιόδου του Webern, είναι η ίδια περίοδος κατά την οποία αποκτά τη σιγουριά να χρησιμοποιήσει τη δωδεκαφθογγική μέθοδο του δασκάλου του σε μεγάλα έργα με πολλά μέρη.

Θα μπορούσε να το ακούσει κανείς στον παρακάτω σύνδεσμο.

<https://www.youtube.com/watch?v=MrcS713FMuQ>

Ας μελετήσουμε το πρώτο εκ των δύο τραγουδιών του έργου.

The image shows a musical score for the first song of Anton Webern's «Zwei Lieder», Op. 19. The score is for Soprano, Alto, Tenor, and Bass. It shows the vocal lines and the accompaniment for the first part of the piece, starting at measure 6. The lyrics are: "Weiß wie Li-lien, rei-ne Ker-zen, Ster-nen gleich, leuch-tet aus dem Weiß wie Li-lien, rei-ne Ker-zen, be-scheid-ner Beu-gung, Weiß wie Li-lien, rei-ne Ker-zen, be-scheid-ner Beu-gung, leuch-tet aus dem Weiß wie Li-lien, rei-ne Ker-zen, be-scheid-ner Beu-gung, leuch-tet aus dem".

Η χορωδία εισάγεται στο έκτο μέτρο του κομματιού με τη σοπράνο και στη συνέχεια στο έβδομο μέτρο οι υπόλοιπες τρεις αρμονικές φωνές, κινούμενες με τον ίδιο ρυθμικό τρόπο δίνουν την απάντηση. Αυτή η φόρμα «ερώτησης-απάντησης» συνεχίζεται μέχρι το ενδέκατο μέτρο. Στο σύνολό του, το πρώτο τραγούδι μας δίνει την αίσθηση της συζήτησης ανάμεσα στη σοπράνο και τις υπόλοιπες τρεις φωνές.

Στο εικοστό μέτρο εισάγει και τους 12 φθόγγους της σειράς, ως εξής

The image shows a musical score for 'Modern Psalm' by Arnold Schönberg, Op. 50c, measures 20-21. The score includes vocal parts (Soprano, Alto, Tenor, Bass) and instrumental parts (Celesta, Guitar, Violin, Clarinet, Bass clarinet). The vocal parts feature a dodecaphonic sequence of 12 notes, with some notes marked with 'P' (piano) and 'PR6'. The instrumental parts also feature this sequence, with some notes marked with 'P' and 'PR6'. The score is in 3/4 time and includes lyrics in German.

Ας παρατηρήσουμε αρχικά την άλτο, τον τενόρο και τον μπάσο. Βλέπουμε ότι οι πρώτοι τρεις φθόγγοι του δωδεκάφθογγου εμφανίζονται ταυτόχρονα ως συγχορδία, ακολουθεί ο τέταρτος στον μπάσο και έπειτα ο πέμπτος και ο έκτος μαζί πάλι ως συγχορδία.

Απ'την άλλη πλευρά, παρατηρούμε ότι στη σοπράνο, στην τσελέστα και στην κιθάρα χρησιμοποιεί το ίδιο δωδεκάφθογγο αλλά ανέστραμένο, δηλαδή ο πρώτος φθόγγος έχει γίνει ο τελευταίος κ.ο.κ. Ο συγκεκριμένος τρόπος χρήσης της δωδεκαφθογγικής σειράς μας ενισχύει την αίσθηση της «συζήτησης» που περιγράψαμε παραπάνω.

Το κείμενο και των δύο κομματιών βασίζεται σε δύο ποιήματα του Johann Wolfgang Goethe το θέμα των οποίων είναι η φύση, ένα αγαπημένο θέμα του Webern. Τα ποιήματα αυτά στην ουσία ιδωλοποιούν τη φύση, κάτι που συνήθιζαν να κάνουν οι ποιητές της εποχής.

2. Arnold Schönberg-«Modern Psalm»,Op.50c

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δέκα μηνών της ζωής του, ο Schönberg έγραψε δεκαέξι σύντομους «ψαλμούς». Μέχρι το θάνατο του πρόλαβε να συνθέσει μουσική μόνο για τον πρώτο ψαλμό «Modern Psalm», το 1950, το οποίο αποτελεί το τελευταίο του μουσικό έργο. Παρόλο που το έργο είναι ημιτελές, το αρίθμησε ως Op.50c.

Ο Schönberg αναφέρθηκε στο -σε εξέλιξη τότε- έργο του ως «Ψαλμοί, Προσευ-

χές και άλλες ομιλίες με και το Θεό». Οι ψαλμοί αυτοί ήταν σαν μια συζήτηση του συνθέτη με το Θεό που ήταν ο μόνος που του είχε απομείνει. Πρόλαβε να γράψει 86 μέτρα μαζί με κάποια προσχέδια για τη συνέχεια. Οι τελευταίες λέξεις τις οποίες μελοποίησε ήταν «Und trotzdem bete ich.» (And nevertheless I pray) (Και παρόλαυτά προσεύχομαι). Θα μπορούσε κανείς να ακούσει το κομμάτι στον παρακάτω σύνδεσμο:

https://www.youtube.com/watch?v=0a_14DYGado

Το κείμενο λειτουργεί σαν έναν πρόλογο και μία επίκληση, μία προσευχή στο Θεό, από κάποιον που αναρωτιέται αν ο Θεός δίνει σημασία στο αν προσεύχεται κανείς ή όχι.

Υπάρχει μία θεματική συσχέτιση ανάμεσα στις επτά παραγράφους του ψαλμού. Οι παράγραφοι 1,4, και 7 είναι κυρίως για το Θεό, ενώ οι παράγραφοι 2,3,5 και 6 είναι για τη σχέση του ομιλητή με το Θεό. Οι παράγραφοι 1 και 7 συνδέονται μεταξύ τους καθώς είναι οι μόνες γραμμένες σε δεύτερο πρόσωπο καθώς επίσης ξεκινάνε με τη φράση «O du mein Gott» (Ω Θεέ μου).

Το έργο είναι γραμμένο για μικτή χορωδία, ομιλητή και ορχήστρα. Ο Schönberg χρησιμοποιεί τη δωδεκαφθογγική μέθοδο με απόλυτη σαφήνεια στο κομμάτι αυτό. Ο ομιλητής, έχοντας το ρόλο του πρωτοψάλτη, δίνει την κάθε παράγραφο του κειμένου πριν την τραγουδήσει η χορωδία, συνήθως σε μορφή κανόνα, με τη συνοδεία της ορχήστρας.

Κεφάλαιο 3

Συνοπτική Εργογραφία

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μία προσπάθεια να συγκεντρώσουμε όλα τα χορωδιακά έργα των τριών κύριων συνθετών της Νέας Σχολής της Βιέννης και να τα κατατάξουμε με βάση το είδος -που στις περισσότερες περιπτώσεις συμπίπτει με την περίοδο- στην οποία ανήκουν.

- Τονικά

1. Viel tausend Blümlein auf der Au (μάλλον 1890s) Για μικτή χορωδία ακαπέλα
2. Friedlicher Abend senkt sich aufs Gefilde (μάλλον 1896) Για μικτή χορωδία ακαπέλα
3. Ei, du Lütte (Oh, you little one) (1890s) Για μικτή χορωδία ακαπέλα -Arnold Schönberg
4. Es ist ein Reis entsprungen, (1906) - Για μικτή χορωδία ακαπέλα - Alban Berg
5. Friede auf Erden (Peace on Earth), Op.13 (1907) Για μικτή χορωδία ακαπέλα -Arnold Schönberg

- Ελεύθερα ατονικά

1. Entflieht auf leichten Kähnen, Op.2(1908) Για μικτή χορωδία ακαπέλα - Anton Webern
2. Die Jakobsleiter (Jacob's Ladder), (1917-22, ημιτελής)-Arnold Schönberg

- Δωδεκαφθογγικά

1. 4 Stücke (4 Pieces),Op.27, (1925) Για μικτή χορωδία -Arnold Schönberg
2. 3 Satiren (3 Satires), Op.28 (1925-26) Για μικτή χορωδία με συνοδεία από βιόλα, τσέλλο και πιάνο -Arnold Schönberg
3. Zwei Lieder,Op.19 (1926) Για μικτή χορωδία, τσελέστα, κιθάρα, βιολί, κλαρινέτο και μπάσο κλαρινέτο -Anton Webern
4. 3 Volksliedsätze (3 Folksong Movements), (1929)-Arnold Schönberg

5. 6 Stücke (6 Pieces), Op.35, (1930) Για ανδρική χορωδία ακαπέλα -Arnold Schönberg
 6. Das Augenlicht, Op.26 (1935) Για μικτή χορωδία και ορχήστρα -Anton Webern
 7. Cantata No.1, Op.29, (1938-39) Για σοπράνο, μικτή χορωδία και ορχήστρα -Anton Webern
 8. Cantata No.2, Op.31, (1941-43) Για σοπράνο, μπάσο, χορωδία και ορχήστρα -Anton Webern
- Αμερικανική περίοδος του Schönberg
 1. Prelude (to Genesis), Op.44, (1945) Για μικτή χορωδία και ορχήστρα - Arnold Schönberg
 2. 3 Folksongs, Op.49, (1948) Για μικτή χορωδία ακαπέλα -Arnold Schönberg
 3. Dreimal tausend Jahre (Three Times a Thousand Years), Op.50a, (1949) Λυρικό ποιήμα για μικτή χορωδία ακαπέλα -Arnold Schönberg
 4. Modern Psalm, Op.50c, (1950, ημιτελής) Για μικτή χορωδία, ομιλητή και ορχήστρα -Arnold Schönberg

Πηγές - Βιβλιογραφία

1. Gurre-lieder - Google arts and culture
<https://tinyurl.com/hjsdpd38>
2. <https://en.wikipedia.org/wiki/Gurre-Lieder>
3. <https://tinyurl.com/2ft753ad>
4. Arnold Schönberg Center
<https://www.schoenberg.at/index.php/en/>
<https://tinyurl.com/29kjejhw>
5. Classicalexburns - Alex Burns MA (Musicology); BMus (hons)
<https://tinyurl.com/tnbvs43r>
6. <https://tinyurl.com/33xy8xpa>
7. Composer Samuel Andreyev analyzes Zwei Lieder, Op.19.
<https://www.youtube.com/watch?v=FK1iqTTrphM>
8. Choral Scores, Dennis Shrock, Oxford University Press
<https://tinyurl.com/3efpmzhz>
9. A History of Western Choral Music, Volume 2, Τόμος 2
<https://tinyurl.com/5yptab3m>
10. List of compositions by Arnold Schoenberg - Wikipedia
<https://tinyurl.com/3dpp3jh9>
11. List of compositions of Anton Webern - Wikipedia
<https://tinyurl.com/52ftmy2>
12. List of compositions of Alban Berg - Wikipedia
<https://tinyurl.com/2kz44khw>

13. Constructive Dissonance, Arnold Schoenberg and the Transformations of Twentieth-Century Culture, Edited by Juliane Brand and Christopher Hailey, University of California Press, Berkeley Los Angeles London
14. The Master Musicians - Schoenberg, Malcolm MacDonald, Oxford University Press, 2008
15. Serialism and Neo-Riemannian Theory: Transformations and Hexatonic Cycles in Schoenberg's Modern Psalm op.50c, Joe Argentino
16. https://en.wikipedia.org/wiki/Arnold_Schoenberg
17. https://en.wikipedia.org/wiki/Anton_Webern
18. https://en.wikipedia.org/wiki/Alban_Berg
19. <https://www.britannica.com/biography/Anton-Webern#ref53015>
20. <https://www.britannica.com/biography/Arnold-Schoenberg>
21. Η Απόλαυση της Μουσικής, Joseph Machlis, Kristine Forney, (1993) εκδόσεις Fagotto